

Adroddiad i'r: Cyngor Sir

Dyddiad y Cyfarfod: 26 Ionawr 2016

Aelod/Swyddog Arweiniol: Y Cyngorydd Julian Thompson-Hill /
Richard Weigh

Awdur yr Adroddiad: Richard Weigh, Prif Swyddog Cyllid

Teitl: Cyllideb 2016/17 (Cynigion Terfynol - Cam 6)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi goblygiadau Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol 2016/17 a chynigion i gwblhau'r gyllideb ar gyfer 2016/17.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys a chyflawnadwy cyn dechrau pob blwyddyn ariannol ac i osod lefel sy'n deillio o Dreth y Cyngor i ganiatáu i filiau gael eu hanfon at breswylwyr.

Darparu trosolwg o broses y gyllideb ac effaith Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol a gwneud argymhellion i osod y gyllideb ar gyfer 2016/17, gan gynnwys lefel Treth y Cyngor.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Nodi effaith Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol ac nad oes angen unrhyw arbedion pellach yn dilyn y £5.2 miliwn a gymeradwywyd eisoes gan wasanaethau ar gyfer 2016/17.

Bod y cyngor yn cymeradwyo'r cynigion ar gyfer y gyllideb isod, yn seiliedig ar Setliad Drafft Llywodraeth Leol er mwyn cwblhau cyllideb 2016/17:

1. I gynyddu cyllid i ysgolion i fodloni'r lefel ddiogelu genedlaethol o +1.85%.
2. I neilltuo arian wrth gefn am flwyddyn o £480 mil ar gyfer cyflawni'r gyllideb er mwyn lleihau'r risg i gyflawni'r gyllideb yn yr adroddiad hwn
3. I gymeradwyo'r cynnydd cyfartalog o ganlyniad yn Nhreth y Cyngor o 1.5%.

4. Manylion yr Adroddiad

Roedd Setliad Llywodraeth Leol ar gyfer 2015/16 yn golygu gostyngiad yng nghyllideb y cyngor o 3.6%, a oedd yn cyfateb i £5.3m. Arwyddion oedd y byddai'r Setliad ar gyfer 2016/17 yn waeth ac yn unol â hynny, roedd y cyngor wedi cynllunio ar gyfer gostyngiad o -4% (sy'n cyfateb i ostyngiad o tua £5.6

miliwn). Gyda phwysau cost chwyddiant mae'n rhaid i'r cyngor ariannu a chaniatáu ar gyfer amcangyfrif o ddiogelwch cyllideb ar gyfer ysgolion, roedd y bwlch yn y gyllideb ar gyfer 2016/17 wedi ei gyfrifo yn £8.0 miliwn.

Tra'n ymdrin â gostyngiad yn y gyllideb a chwyddiant, gosododd y cyngor flaenoriaethau i warchod a buddsoddi mewn gwasanaethau pwysig megis ysgolion, gofal cymdeithasol a'r ffyrdd ac mae wedi parhau i wneud hyn drwy gydol y broses gyllideb.

Cafodd cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ac felly'r Setliad Dros Dro i lywodraeth leol eu cyhoeddi'n hwyrach na'r arfer eleni o ganlyniad i amseriad Adolygiad Gwariant yr Hydref Llywodraeth y DU. Roedd cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru a gyhoeddwyd ar 8 Rhagfyr yn dangos twf mewn termau arian parod o £15.6bn i £15.9bn, sef cynnydd o £351miliwn, neu gyfanswm o 2.3%. Mae bron i ddwy ran o dair o'r cynnydd o £230miliwn (15.8% o gynnydd) yn berthnasol i gyllidebau cyfalaf a £121miliwn (0.85%) i refeniw. Roedd y gyllideb yn darparu £278 miliwn ychwanegol i'r GIG, gan gynnwys cynnydd o £30 miliwn i'r Gronfa Gofal Canolraddol, a ddylai gynnwys buddion ar gyfer llywodraeth leol.

Ers 2011 bu addewid gweinidogol i 'amddiffyn' cyllidebau ysgolion. Y mecanwaith ar gyfer hyn oedd awgrymu bod awdurdodau lleol yn cynyddu cyllidebau ysgolion 1% yn fwy na'r 'grant bloc' refeniw i Gymru. Mae'r cyllid refeniw i Gymru wedi cynyddu o 0.85% ac felly i gydymffurfio â'r polisi diogelu angenrheidiol, byddai angen i'r Cyngor gynyddu cyllidebau ysgolion 1.85% mewn cyfanswm. Mae'r lefel hon o amddiffyniad dwbl yr hyn a dybiwyd (a oedd yn seiliedig ar ffigur y llynedd) ac yn arwain at gynnydd ariannol i ysgolion, cyn addasu ar gyfer nifer y disgyblion, o £1.173miliwn. Bydd y buddsoddiad ychwanegol hwn yn helpu i gynnal ymrwymiad ariannol parhaus Sir Ddinbych i ysgolion. Ar sail fesul disgybl yn 2015/16, mae cyfanswm gwariant y cyngor ar ysgolion yr ail uchaf yng Nghymru a bron 10% yn uwch na chyfartaledd Cymru.

Roedd y Setliad a gyhoeddwyd ar 9 Rhagfyr yn llawer gwell na'r disgwyl gyda gostyngiad arian parod cyffredinol i lywodraeth leol o -1.4% a gostyngiad i Sir Ddinbych o -1.2%. Roedd yr ystod o ostyngiadau ar draws cyngorau Cymru yn amrywio o -0.1% (Caerdydd) i -4.1% (Powys) gyda'r effaith yn gyffredinol yn waeth i siroedd gwledig. Mae mecanweithiau ariannu gwaelodol blaenorol wedi cael eu tynnu o'r Setliad a dyna pam mae'r ystod yn gymharol eang.

Mae tua thri chwarter o gyllid net y cyngor yn dod drwy'r Setliad felly mae effaith y newidiadau canrannol bach bob amser yn sylweddol. Mae setliad ariannol y cyngor o -1.2% yn golygu bod y gostyngiad yn y prif gyllid £3.9miliwn yn llai na'r disgwyl gyda -4% o ostyngiad.

Mae'r broses i nodi'r arbedion sydd eu hangen i gyflawni'r cyllidebau dros y ddwy flynedd a elwir yn Rhyddid a Hyblygrwydd ac wedi nodi arbedion o £7.7miliwn yn 2015/16 a £5.2miliwn yn 2016/17. Mae wedi cynnwys adolygiad o bob gwasanaeth a gweithgaredd a dadansoddiad o gyllideb refeniw'r Cyngor. Roedd y broses yn ymgorffori cyfres o weithdai cyllideb gydag aelodau etholedig pan gafodd cyllideb refeniw cyfan y cyngor ei gyflwyno ar sail llinell

wrth linell, ynghyd â chynigion i wneud arbedion o bob gwasanaeth. Mae'r broses wedi cyflwyno un ar bymtheg o weithdai cyllideb gyda'r aelodau gyda'r sesiwn olaf yn cael ei gynnal ar 14 Rhagfyr.

Mae'r broses Rhyddid a Hyblygrwydd yn dod i ben gyda gosod cyllideb 2016/17 a bydd proses cyllideb newydd yn cael ei ddatblygu ar gyfer 2017/18.

Ym mis Rhagfyr, roedd adroddiad i'r cyngor llawn yn nodi'r sefyllfa a rhagdybiaethau cyllideb diweddaraf, a oedd yn dangos bwch cyllidebol sy'n weddill o £2miliwn. Mae'r bwch hwn wedi ei gyfrifo gyda nifer o ragdybiaethau sydd wedi newid o ganlyniad i'r Setliad Amodol. Mae Atodiad 1 yn amlinellu'r rhain yn fanwl, ond mae crynodeb yn cael ei ddangos yn y tabl isod. Cafodd y rhain eu hegluro mewn manylder yn y gweithdy cyllideb gydag aelodau ar 14 Rhagfyr:

	Cyn Setliad	Ar ôl setliad	Effaith '000
Cyllid			
Setliad	-4%	-1.20%	£3,884
Treth y Cyngor	2.75%	1.50%	-£551
Cyfanswm			£3,333
Bwlch presennol yn y gyllideb	£2,000	0	£2,000
Gwarchod Ysgolion Ychwanegol	0	£1,173	£1,173
Gostyngiad mewn Demograffeg			
Disgyblion	-£320	0	-£320
Cyfanswm			£2,853
Sefyllfa Ariannu			£480

Mae'r newidiadau i werth y Setliad yn caniatáu ar gyfer cynnig i ostwng lefel y cynnydd arfaethedig yn Nhref y Cyngor o 2.75% i gyfartaledd o 1.5%. Bydd hyn yn lleihau cyllid y cyngor £551 mil, ond bydd yn golygu bod rhai o fanteision y Setliad yn cael eu trosglwyddo yn uniongyrchol i Dalwyr Treth y Cyngor. Er gwaethaf sawl blwyddyn o gynnydd isel, mae Treth y Cyngor Sir Ddinbych yn gymharol uchel o gymharu ag eraill yng Nghymru a bydd y cynnydd lefel is arfaethedig yn helpu i unioni'r sefyllfa hon. Mae effaith y cynnig i gynyddu Treth y Cyngor 1.5% yn cael ei nodi'n fanwl yn Atodiad 2 ac mae sefyllfa gymharol y cyngor yn 2015/16 yn cael ei ddangos yn Atodiad 3. Yn y gweithdy cyllideb ym mis Rhagfyr, roedd consensws ymhlith yr aelodau na ddylai lefel y cynnydd yn Nhref y Cyngor fod yn llai na 1.5%.

Nid yw'r cynigion a nodir uchod yn gofyn am arbedion pellach gan wasanaethau yn 2016/17. Mae arbedion o £5.2m eisoes wedi eu nodi mewn cyfnodau blaenorol o'r broses dwy flynedd.

Mae gosod y tybiaethau uchod yn arwain at sefyllfa gyllido gadarnhaol o £480 mil. Fodd bynnag, mae'n rhaid ystyried hyn yng nghyd-destun y tebygolrwydd o

ostyngiadau pellach yn y dyfodol. Mae'r Setliad ar gyfer 2016/17 yn well na'r disgwyl, ond mae'n setliad blwyddyn heb unrhyw arwyddion am y blynyddoedd i ddod. Y gobaith yw ar ôl etholiadau Llywodraeth Cymru ym mis Mai, bydd setliadau aml-flwyddyn dibynadwy yn cael eu darparu, ond tan hynny, nid oes canllawiau cynllunio cadarn. Mae Atodiad 1 yn dangos bod cyllidebau ar gyfer y blynyddoedd i ddod (gan dybio lleihad o 3% a Threth y Cyngor o 2.75%) â bylchau o bron £6 miliwn bob blwyddyn. Hyd yn oed os bydd y gyllideb yn 'arian parod gwastad' yn 17/18, byddai angen ariannu pwysau o dros £3miliwn. Felly, ni ddylai'r cyngor ymrwymo'r cyllid sydd ar gael yn 2016/17 i unrhyw gynigion tymor hir y byddai'n rhaid eu torri yn 2017/18. Mae'r tabl isod yn crynhoi'r sefyllfa:

	2016/17 £'000	2017/18 £'000	2018/19 £'000
<u>CYLLID</u>			
Cyfanswm Cyllid	185,056	182,104	179,312
<u>GWARIANT</u>			
Cyllideb Sylfaenol wedi'i ddwyn ymlaen: PWYSAU	184,756	184,576	187,939
Chwyddiant (ac eithrio Ysgolion)			
Gwarchod Ysgolion	2,899	1,969	1,969
Buddsoddi mewn Blaenoriaethau	1,173	1,194	1,217
Trosglwyddo i mewn/allan o Setliad	250	200	
	1,036		
ARBEDION/ADDASIADAU:			
Cam 1 – 5	(5,218)		
Addasiad Demograffeg Ysgol Net	(320)		
Cyfanswm Gwariant	184,576	187,939	191,125
Diffyg Gwariant/(Ar gael)	(480)	5,835	11,813

Mae yna hefyd nifer o risgiau sy'n weddill o fewn y Setliad presennol. Mae'r rhain yn cynnwys nifer o grantiau refeniw sydd heb eu cadarnhau eto ac y gallai fod cyfarwyddyd pellach i 'warchod' gofal cymdeithasol yn ariannol ond nid yw hyn wedi cael ei ddiffinio hyd yma. Yn bwysicaf oll, fodd bynnag, mae pob cyngor yn gorfod pennu cyllidebau a Threth y Cyngor yn seiliedig ar setliad dros dro. Tra mae darpariaeth gyfreithiol i ganiatáu hyn, mae perygl, os, er enghraifft, bod ffrydiau grant refeniw yn cael eu trosglwyddo i'r Grant Cynnal Refeniw rhwng y setliadau dros dro a therfynol, gallai fod yna addasiad ariannol i'r setliad terfynol ac felly mae'n ddoeth cael byffer i allu amsugno hyn heb effeithio ar y sylfaen treth. Gall trafodaethau cenedlaethol parhaus am yr amrediad o werthoedd setliad rhwng cynghorau hefyd effeithio ar y sefyllfa derfynol. Ni fydd Setliad Terfynol Llywodraeth Leol yn cael ei gyhoeddi o flaen y Senedd tan 2 Mawrth 2016 ac ni fydd cyllideb derfynol Llywodraeth Cymru yn mynd gerbron y Senedd tan 8 Mawrth. Byddai newidiadau i'r sylfaen dreth ar y cam hwn yn risg yn y gofyniad i osod Treth y Cyngor cyn y dyddiad gofynnol ar 11 Mawrth.

Mae hefyd yn ddoeth, o ystyried lefel yr arbedion a wnaed dros y blynyddoedd diwethaf i gael cynllun ariannol wrth gefn yn erbyn peidio â chyflawni neu lithro wrth gyflawni arbedion y cytunwyd arnynt yn barod. Er bod hanes y cyngor yn ardderchog o ran darparu arbedion, efallai y bydd rhai o'r eitemau a gytunwyd ar gyfer 16/17 yn gofyn am fwy o amser i'w cyflawni.

Felly, argymhellir bod adnoddau dros ben yn ystod y flwyddyn yn cael eu neilltuo fel arian at raid cyflenwi'r gyllideb ar gyfer 2016/17. Gall hyn gael ei adolygu yn ystod 2016/17 a'r penderfyniadau a wneir ynghylch y defnydd gorau o unrhyw adnoddau sy'n weddill os yw'r risgiau cyllidebol yn cael eu symud. Yna dylai'r arian wrth gefn gael ei ryddhau fel rhan o'r arbedion angenrheidiol ar gyfer 2017/18 ac felly ni ddylid ei ymrwymo i gyllido unrhyw wariant refeniw parhaus.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheolaeth effeithiol o gyllideb y cyngor a chyflawni'r strategaeth gyllidebol a gytunwyd yn sylfaen i weithgareddau ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes angen unrhyw arbedion pellach gan wasanaethau o ganlyniad i'r cynigion hyn. Mae'r cynigion yn cynnwys cyllid net ychwanegol ar gyfer ysgolion o £853 mil.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb (AEC) a gynhaliwyd ar y penderfyniad?

Mae AEC wedi'i gwblhau ar gyfer pob cynnig perthnasol.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Archwilio ac eraill?

Mae adroddiadau blaenorol wedi rhoi sylw manwl i'r broses ymgynghori sylweddol a gynhaliwyd i gyflwyno cyllidebau 2015/16 a 2016/17, gan gynnwys gweithdai, pwyllgorau archwilio, y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, grwpiau tasg a gorffen, Cyd Bwyllgor Ymgynghorol ac ymarfer ymgysylltu â'r cyhoedd y llynedd. Roedd yr ymarfer ymgysylltu a gwblhawyd y llynedd, o'r enw 'Torri'r Brethyn' yn cynnwys cynigion ar gyfer y ddwy flynedd ariannol a chafwyd 822 o ymatebion a dros 5,179 o ymweliadau â'r wefan. Cafodd yr adroddiad manwl o ymatebion i'r ymarfer ymgysylltu ei gyflwyno i'r cyngor y llynedd ac mae ar gael ar y system Modern.gov. Fe sefydlwyd grŵp tasg a gorffen aelodau i asesu effaith cynigion arbedion sydd wedi eu rhoi ar waith fel rhan o'r broses gyllideb hon. Ers cwblhau'r ail gam o broses y gyllideb dwy flynedd, mae cynigion i fynd i'r afael â'r bwlch yn y gyllideb wedi canolbwyntio ar fesurau effeithlonrwydd ac nid mesurau a fyddai'n cael effaith ar y cyhoedd, ac felly ni fyddai ymgysylltu pellach ar gynigion o'r fath yn werth chweil. Ar 12 Ionawr 2016, penderfynodd cabinet y cyngor i gefnogi'r argymhellion yn yr adroddiad hwn sy'n dod i'r cyngor llawn i'w gymeradwyo.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno cam olaf y broses gyllidebol Rhyddid a Hyblygrwydd dwy flynedd fydd wedi cyflawni'r hyn y mae'n bwriadu ei wneud yn llwyddiannus - cyflwyno dwy gyllideb. Mae wedi bod yn broses anodd ar adegau ac mae rhai penderfyniadau anodd wedi gorfod cael eu gwneud. Fodd bynnag, mae'r mwyafrif helaeth o arbedion - dros 80% - wedi bod yn arbedion effeithlonrwydd neu foderneiddio, ac felly nid yw'r effaith ar wasanaethau i'r cyhoedd wedi bod yn sylweddol.

Nod proses y gyllideb yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r ansicrwydd dros lefel y setliadau ariannol yn y blynyddoedd diwethaf wedi gwneud cynllunio ariannol o dan amgylchiadau sydd eisoes yn anodd hyd yn oed yn fwy heriol. Er bod y setliad refeniw ar gyfer 2016/17 yn well na'r hyn yr oedd y cyngor wedi cael ei arwain i gredu y byddai ac mae hyn yn amlwg yn cael ei groesawu, erys diffyg unrhyw arwyddion cynllunio ariannol ystyrlon ar gyfer y dyfodol. Y gobaith yw mynd i'r afael â hyn yn dilyn etholiadau Mai 2016 gan fod yr ansicrwydd ac amrywiadau o flwyddyn i flwyddyn sydd wedi bod yn norm ers 2013 yn peri risg sylweddol i gyflwyno cyllidebau yn y dyfodol.

Er nad yw'r union lefelau yn hysbys, mae'n debygol y bydd gostyngiadau cyllid i awdurdodau lleol yng Nghymru yn parhau yn y tymor canolig ac er y bydd y cyngor bob amser yn ymdrechu i fod yn fwy effeithlon er mwyn arbed arian, efallai na fydd hyn ynddo'i hun yn ddigonol yn y dyfodol. Bydd penderfyniadau cyllideb yn rhai caletach ac mae'n debyg y bydd angen rhagor o amser i'w cyflawni.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o ddynodi, o asesu ac o gytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd cynlluniedig ac amserol. Mae rheoli risg proses y gyllideb yn ystyriaeth allweddol y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151, Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.